

Het is algemeen erkend, dat het verhaal van de intocht van het volk Israël, zoals dat wordt verteld vanaf Numeri 13 tot en met het boek Jozua, historisch gezien een vertekend beeld geeft van de gang van zaken. M.i. zal men hier aandacht aan moeten besteden voor een goede uitleg van de desbetreffende bijbelgedeelten. Ook al kan dit beter naast de normale eredienst gebeuren. Het geheel van de vermelde gebeurtenissen is alleen te begrijpen, wanneer men beseft, dat het gaat om een samenvoeging van een aantal voorvallen, die verschillende groepen (stammen) hebben meege maakt. In een later tijd, toen die groepen tot een eenheid waren samengesmolten, werden ze gezien als geschiedenis van het hele volk.

omkeer

De omgekeerde volgorde

Wanneer men het boek Numeri onder het thema van de "volg-orde" beziet (zie de inleiding van Sytze de Vries in het vorige nummer), valt hier een totale omkering van zaken op. Dit kenmerkt heel het gelezen gedeelte. Wie pas geleden Numeri 11 nog heeft gelezen moet het wel opvallen, dat het nu God is die klaagt tegen Mozes over het volk. In Numeri 11:11 e.v. klaagde juist Mozes tegen God over de onwilligheid van de Israëlieten. God antwoordde toen op hun opstandige wanhoop door zijn Geest te sturen, inspiratie tegen resignatie, zodat meer mensen dan alleen Mozes het geloof in Gods zaak zouden behouden. Het mocht niet beperkt blijven tot deze éne. Dat privilege eiste Mozes niet voor zichzelf op (11:28 e.v.). Maar nu was het geloof weer groten-deels verdwenen. Slechts Kaleb heeft nog de geest (14:24).

En nu lijkt God er dan genoeg van te hebben. Het lijkt erop alsof Hij er net zo aan toe is als Mozes eerder. Dit volk is Hem vreemd geworden. God gaat nu in op de klacht van Mozes (11:12): laat er dan maar een nieuw volk uit Mozes ontstaan (14:13). Want dit volk is tegenover God komen te staan. In zijn streven om terug te keren naar Egypte, in deze omkering van de richting, is het als Egypte zelf geworden. Het zij zo. Dan ook maar de straf die hoort bij Egypte: de pest (vgl. Am. 4:10). Dit volk heeft evenmin de tekenen verstaan. Door zijn ongelooft schaar Israël zich bij de volken, die God juist voor hen zou uitdrijven. Nu moeten zij ook maar, net als die volken, worden uitgeroeid.

Maar nu is het Mozes die opkomt

voor het volk. De rollen zijn omgekeerd. Het enige wat hij kan doen is zich tegen God op God te beroepen, op zijn goede naam. Want dat is bij God het belangrijkste motief voor zijn ingrijpen in de geschiedenis (vgl. de profetenlezing bij deze pericope: Jesaja 52:5-12).

Het volk steekt schril af bij Kaleb. Alleen hij is niet gezwicht voor de afgoderij met de onmacht. Want het is afgoderij dat Israël bedrijft door de angst voor risico's boven het geloof te stellen. Het pleegt overspel (vs 33). Lijnrecht hiertegenover staat Kaleb, die ook in deze moeilijke situatie zijn Heer volkomen volgt. Deze geloofsdaad kenmerkt hem (Deuteronomium 1:36; Jozua 14:8 e.v.; Numeri 32:12). Hij staat hier naast de grote David (1 Koningen 11:6). Maar dit volk is het niet waard om in naam van God het land te beërven. Hun lijken zullen vallen in de woestijn, onbegraven. De straf van het niet willen volgen van de Here (Deuteronomium 28:26). Er lijkt hier weer een uitzondering gemaakt te zijn voor de Levieten, wanneer in vs 29 wordt gesteld dat de getelden van 20 jaar en ouder zullen vallen. Dit slaat nl. op Numeri 1:2, waar ook gezegd is dat het volk werd geteld vanaf de 20-jarigen. Bij de telling van de Levieten telde men echter juist iedereen (3:15). Het was ook al opvallend dat bij de verspieters er geen uit de stam van Levi kwam. Zoals in Exodus 32 zijn de Levieten in het gevolg van de Here gebleven. (Dit maakt overigens wel duidelijk dat wanneer in Numeri 16 ook Levieten afvallen een geweldig dieptepunt wordt bereikt). De rest van het volk houdt het niet uit in de goddelijke volgorde. Geconfronteerd met de consequenties daarvan komen ze opeens wel in actie. Maar daarmee is de wanorde nog niet opgeheven. Ze rennen vooruit en laten God achter (vs 44). Dat leidt tot niets. Ze worden teruggedreven tot Chorma. De naam van die stad alleen al drukt hen met de neus op de feiten. Slechts wie zich laat leiden door de Here komt verder. Bij de oorlogvoering betekent dat, dat het overwonnene met de ban geslagen moet worden (hebr. *cherem*, van welk woord Chorma is afgeleid). Zo zal toch ook het 40 jaar teruggeslagen volk met God verderkomen. Het werd een goede tijd om orde op zaken te stellen. Vandaar dat de profeten er ook positief over kunnen spreken (bijv. Jeremia 2:2 e.v.).

✓ Zie aan betrouwbare 'hand'. De 2e veld de heidens grond. L. omringd van Kaleb en verspreid met een wat - barmhartig. Het was den 'hand' in een bidden' in
✓ hun angstigheid

9 mei 1982

weeklezing:

Numeri 14, 11-35
(volledige perikoop: Numeri 14, 11-45)

psalm daarbij: psalm 101

de zondag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: psalm 98, 1-2
bij de gaven en aan tafel: psalm 66, 1.2.16
en Johannes 15.1 en 2

epistel: Jacobus 1, 17-21
zondagslied: LB gezang 402
'Verheugt u, christenen tezaam'
evangelie: Johannes 16, 5-15

de zondag in het nieuwe lectionarium:

Handelingen 9, 26-31
tussenzang: psalm 22, 26b-32 (R vs 26a)
event. tweede lezing: I Johannes 3, 18-24
vers voor het evangelie: Johannes 15, 4.5b
Johannes 15, 1-8

gebed

(Romeins missaal)

God, Gij hebt ons verlost
en tot uw geliefde kinderen
aangenomen.
Zie in uw goedheid naar allen
die Gij als een vader bemint.
Geef hun die in Christus geloven,
de ware vrijheid
en het erfdeel in het eeuwig leven.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(uit het lutherse Dienstboek)

Here God, hemelse Vader,
wien de engelenkoren altijd aanbidden,
wij vragen U:
zend Uw Heilige Geest,
opdat Hij ons lere
uw lof te verkondigen
en ons daartoe leide, dat wij
samen met de hemelse scharen
U aanschouwen
van aangezicht tot aangezicht.
Door Jezus Christus onze Heer.

(anglicaanse en oudkatholieke traditie,
vert. W. Barnard)

o God, bewaar
gij Uw getrouwen
in Uw eenvoud,
geef ons, zo bidden wij,
liefde tot wat gij gebiedt,
en lust in wat gij belooft,
laat onder alle wisseling ter wereld
ons hart gevestigd zijn
daar waar de blijdschap
waarachtig is.

voorbede gevraagd
(Oecumenische gebedskalender)
voor Spanje en Portugal

"Laten de weerspannigen zich niet verheffen"

Het hoofdstuk van vandaag lijkt wat verloren te staan tussen de dramatische verhalen over het volk dat het niet langer aandurft zijn Heer en de door Hem aangestelde leiders te volgen. Een voorlopig dieptepunt wordt bereikt bij de afval der Leviëten (Numeri 16), omdat juist zij tot nu wel trouw waren gebleven (zie de opmerkingen bij Numeri 14). Numeri 15 past op het eerste gezicht slecht in deze (neergaande) lijn. Historisch-kritisch beschouwd hebben we hier te maken met een invoeging van vrij jonge, los van elkaar staande voorschriften. Wat kunnen we daar nu mee beginnen bij de verkondiging? Het meeste van wat we hier vinden is al eerder gelezen (vgl. vooral Leviticus 4 en wat daarover is gezegd voor zondag 27 september 81). De hier gegeven voorschriften bieden ons op zich weinig stichting. En het heeft weinig zin steeds weer opnieuw generaliserend in te gaan op de idee achter de offerwetgeving. Beter is het daarom om toch maar te proberen ook dit gedeelte te bezien vanuit de plaats die het inneemt in de lijn van de opeenvolgende hoofdstukken. Het zal blijken dat Numeri 15 wel degelijk vruchtbaar te maken is voor de verkondiging door te letten op het verband met het voorafgaande. De psalm voor deze zondag, Psalm 66, wijst in de goede richting: Numeri 15 is te lezen als een waarschuwing tegen weerspannigen, zoals die hier naar voren treden in Numeri 14 en 16, maar ook in 15:32-36 (vgl. Psalm 66:7). Bij alle ellende, waarin het volk door zijn weerspannigheid wordt gestort, blijft het vertrouwen, dat God het "in de overvloed" voert (Psalm 66:8-15).

Orde op zaken

Het uitzicht op het land is niet verloren. Dat blijkt direct al in vs 2. Het uitgangspunt van het nu volgende is de vervulling van de belofte van het land. Alleen zo valt de wel zeer grote tegenstelling tussen de zware tegenslag van Numeri 14 en de hier gegeven niet bepaald essentieel lijkende voorschriften te begrijpen. Hier wordt orde op zaken gesteld. Herstel van de goede orde. Zo gezien is de herhaling van voorschriften (voor vs 1-16 vgl. Exodus 29:38-46 en Leviticus 7:11-14; voor vs 17-21 vgl. Exodus 22:29, 23:19 e.a.; voor vs 22-31 vgl. Leviticus 4; vs 32-36 vertoont sterke verwantschap met Leviticus 24:10-23) niet zonder zin. Dit herstel

van de goede orde roept herinneringen op aan de verzoening met God na de zondvloed. Nl. in het herhaalde spreken over het brengen van een offer "tot een liefelijke reuk" voor de Here (vs 7, 10, 13). Dit wordt ook gezegd van het offer van Noach (Genesis 8:21). Er kan weer onderscheid gemaakt worden tussen Israël en de vreemdelingen in de verhouding tot God. (Dit thema, dat vooral in vs 13-21 sterk naar voren komt zal bij de opmerkingen hierover voor hemelvaartsdag meer aandacht krijgen.) Bij de aanwijzingen voor de offers is eveneens het wonen in het beloofde land verondersteld. Dat geldt voor het aanbieden van de eersteling van de oogst (vs 20). Ook het noemen van de wijn als offergave (vs 7, 10) is in deze een leuk detail. Eerder was de overdadige druivengroei voor de verspieters een kenmerk van de welvaart van Kanaän (13:13). De kracht van de Kanaänieten, maar vooral hun angst voor hen en hun gebrek aan vertrouwen in de Here hield hen daarvan af. Hier gaat het gebod ervan uit dat ze kunnen beschikken over dit "bloed der druiven" (vgl. Sirach 50:15) en daarmee over de reden en het middel om de gestoorde orde met God te herstellen. Vs 22-31 maakt duidelijk dat de goede orde voor God alles omvattend is. Ook wanneer men er zonder dat men daar erg in heeft tegenin gaat wordt die orde verstoord en moet hersteld, verzoend worden. De door God betoonde genade is niet goedkoop en mag niet tot gemakzucht leiden (vgl. Prediker 5:5). Wie op God vertrouwt laat het er niet op aankomen, maar wil leren (vgl. Psalm 119:66). Anders dan de opzettelijke zonde (vs 30-31) hoeft de onopzettelijke misstap niet fataal te zijn. Niet het noodlot heerst (vgl. Psalm 19:13). Voor de opzettelijke zonde staat er letterlijk "met verheven hand". Dezelfde uitdrukking als bij de uittocht (Exodus 14:8; Numeri 33:3). Maar dat was onder Gods leiding. Hier staat het voor eigenmachtig optreden. Weer staat hier de (volg)orde ter discussie. We zijn dan ook nog "in de woestijn" (vs 32). Dit laatste is een ongebruikelijke plaatsaanduiding, omdat er geen naam bij staat. Het is hier misschien wel op te vatten als een waarschuwing: we zijn nog in de woestijn en dat is de plaats waar nog orde op zaken gesteld moet worden.

16 mei 1982

weeklezing:

Numeri 15, 22-31
(volledige perikoop: Numeri 15)

psalm daarbij: psalm 102

de zondag klassiek:

psalmwoord bij de intocht:
Jesaja 48, 20 bij psalm 66
bij de gaven en aan tafel: Joh. 14, 15-16
en psalm 96, 2

epistel: Jacobus 1, 22-27
zondagslied: LB gezang 48, EB 595
'O onze Vader, trouwe Heer'
evangelie: Johannes 16, 23b-30

de zondag in het nieuwe lectionarium:

Handelingen 10, 25-48
tussenzang: psalm 98 (R vs 2b)
event. tweede lezing: 1 Johannes 4, 7-10
vers voor het evangelie: Johannes 14, 23
Johannes 15, 9-17

gebed *de vrede van de (g) opzettingen*

(Romeins missaal)

Almachtige God,
geef dat wij deze blijde dagen
ter ere van de verrijzenis van de Heer
met toewijding vieren,
om in alles wat wij doen
te getuigen van hetgeen wij nu gedenken.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(vlaams gemeenschapsmissaal)

Heer onze God,
zie genadig neer op uw gemeenschap
die in de naam van Jezus
hier verzameld is.
Wij bidden
dat uw heilige Geest ons leert
en in herinnering brengt
al wat de Heer heeft gezegd.
Dan zullen wij zijn gebod volbrengen,
en voor elkaar
liefde, vrede en vreugde zijn.
Door Jezus Christus, onze Heer.

(oudkatholieke traditie, vert. W. Barnard)

o God, van U
komt alle goeds,
geeft toch dat al
wie zich op U beroepen
bedenken wat recht
en eerlijk is
en in Uw geest,
maar dat ze voort
met U als leidsman
die dingen dan ook doen!

voorbede gevraagd

(Oecumenische gebedskalender)
voor België, Luxemburg, Nederland

dat dat denken en het verband met de bidden.
God bingade is volke "niet verheven hand" (Ex 14:8;
Numeri 33:3). De reden "niet verheven hand" is opzettingen
opzettingen in de woestijn, het licht is de woestijn
Gest (Mar 3:29)
Wie zo de woestijn woestijn is niet de
woestijn woestijn woestijn

De plaats van de vreemdeling

Het kan niet ontkend worden, dat de doorlopende lezing van de Pentateuch ons op sommige momenten in het kerkelijk jaar voor enige problemen stelt. Wat moeten we nu aan met het slot van de voorschriften over het vuuroffer en met aanwijzingen voor het brengen van de eerstelingen van het gerstemeel op hemelvaartsdag? Is dit bijbelgedeelte niet in alle opzichten te laag bij de grond om ook maar enigszins te kunnen functioneren op dit feest van de verhoging van onze Heer?

Het zou wel een zeer gewrongen exegetische verzeilen om deze pericope de dienst te kunnen laten uitmaken op deze dag. Maar toch bestaat er wel degelijk een mogelijkheid om de lijn in de lezingen niet te breken en tevens recht te doen aan de viering van het feest van hemelvaart. De betekenis van de plaats die Numeri 15 inneemt in het geheel kan als volgt worden aangeduid: Na de vervreemding van God op grond van Israël's wantrouwen blijkt op allerlei manieren dat Israël God uiteindelijk toch niet vreemd is. Met opzet is hier bij de formulering wat overdadig het woord "vreemd" gebruikt. In de gelezen verzen 13-17 gaat het nl. vooral om de vraag naar de plaats van de vreemdelingen, die in het midden van Israël vertoeven. In welke kring gelden de voorschriften voor het leven met God? Positiever gezegd: wie mag meedoen in die heilvolle relatie? De blik wordt gericht op de mensen buiten de eigen gemeenschap. Juist op het feest van hemelvaart past dat zeer goed. Hetzelfde gebeurt nl. in het laatste gesprek tussen Jezus en zijn discipelen voor Jezus' hemelvaart. Terwijl de discipelen slechts kunnen denken aan het herstel van het koningschap voor Israël, verlegt Jezus de grenzen van zijn rijk tot aan de uitersten der aarde (Handelingen 1:6-8). Hemelvaart en daarmee verbonden het geloof dat Jezus zit aan de rechterhand van God heeft alles te maken met deze reikwijdte van het heil. Wij belijden Jezus als "hoofd boven al wat is" (Efeze 1:22). In dit licht gezien is het zeker zinvol om stil te staan bij de houding van Israël tegenover de vreemdeling. Nu zou het te ver voeren om deze vraag in het algemeen te behandelen. Beter is het om in dit verband na te gaan in hoe verre een tekst als deze al of niet te maken heeft met deze universele tendens van het evangelie.

In Numeri 15 wordt niet gesproken over de vreemdeling zonder meer.

Het gaat hier om personen die leven in de gemeenschap van Israël zonder dat ze daar echter mee door het bloed zijn verbonden. Zij profiteren van de gastvrijheid, die in het oosten zo'n grote rol speelt. Zo iemand heeft een zekere beschermde positie. Hij is "Schutzbürger". We hebben al vele malen kunnen lezen, dat deze mensen ook bij de eredienst werden betrokken: bij het pascha (Exodus 12:19, 48 e.v.; Numeri 9:14), bij de grote verzoendag (Leviticus 16:29). Voor hen gelden dezelfde wetten (bijv. Leviticus 17:8 e.v.; 18; 20:2). Ze worden serieus genomen als deelnemers van de cultus. Dat blijkt ook wel duidelijk uit onze tekst.

Nu staan deze "Schutzbürger" nog dicht bij het volk Israël. Ze vallen later samen met de proselitiën. De relatie met de echte vreemdeling was heel anders, veel terughoudender. Vooral in Deuteronomium en aanverwante teksten wordt gewaarschuwd voor het gevaar dat van de vreemdelingen uitgaat. En pas nog hebben we een voorbeeld kunnen lezen van de grote tegenstand die volken als de Amalekiten het volk bieden (14:45). Deze vreemde volken staan God maar al te vaak in de weg bij de vervulling van zijn belofte aan zijn volk. En dan wordt er meedogenloos met hen afgerekend (vgl. de psalm van deze zondag, Psalm 47:4).

Aan de andere kant is er een lijn zichtbaar waarbij dit ene volk Israël steeds meer het middel wordt om alle volken te bereiken (vanaf Genesis 12:3, via teksten als Exodus 19:5 e.v. naar Jesaja 49:6 en Jesaja 60). Dat is het logische gevolg van de belijdenis dat de hele aarde van God is (Exodus 19:5). Heel mooi staat het in de profetenlezing bij Numeri 15, Jesaja 56:3-12: ook de vreemdelingen horen er bij.

Vandaag kunnen wij zeggen dat die lijn ten einde toe doorgetrokken is met het aanvaarden van de algehele heerschappij door Jezus Christus, die garant staat voor de goede orde in de relatie tussen God en mensen.

Dit alles valt natuurlijk niet direkt af te leiden uit een tekst als Numeri 15:13-21. Maar hij kan ons wel tot de overweging brengen dat wij diegenen, van wie zij vinden dat zij niet tot onze gemeenschap behoren, niet de band met Christus kunnen ontzeggen. "Gij en de vreemdeling zullen voor de Here gelijk zijn."

20 mei 1982

daglezing:

Numeri 15, 13-21
(volledige perikope: Numeri 15)

psalm daarbij: psalm 102

de dag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: Hand. 1, 11
bij psalm 47
bij de gaven en aan tafel: Mattheus 28, 20
en psalm 68, 33-34

epistel: Handelingen 1, 1-11
zondagslied: LB gezang 228, ZJ 428, EB 203
'Ten hemel opgevaren is'
evangelie: Marcus 16, 14-20

de dag in het nieuwe lectionarium:

Handelingen 1, 1-11
tussenzang: psalm 47 (R vs 6)
event. tweede lezing: Efeze 1, 17-23
vers voor het evangelie: Mattheus 28, 19-20
Marcus 16, 15-20

gebed

(Romeins missaal)
Almachtige God,
laat ons juichen en blij zijn,
vol dankbaarheid,
omdat de hemelvaart van Christus,
uw Zoon,
ook onze verheffing is.
Zijn glorie bij U
is onze hoop,
want wij vormen
één lichaam met Hem
die ons Hoofd is:
Jezus Christus onze Heer.
Die met U leeft en heerst,
God in de eeuwen der eeuwen.

(vlaams gemeenschapsmissaal)
Almachtige God,
dit is de dag waarop Gij
ons voor ogen houdt
dat uw Zoon in heerlijkheid
naar U is toegegaan.
Zijn verheffing is onze hoop.
Nu reikt de aarde tot de hemel.
Geef dat wij trouw zijn
aan de opdracht van uw Zoon,
Jezus Christus, onze Heer.

*(oudkatholieke traditie,
vert. W. Pendrecht)*
Almachtige God,
wij belijden op deze dag
dat uw eniggeboren Zoon, onze Verlosser,
ten hemel opgevaren is.
Geef, dat ook ons leven gericht blijft
op al wat hemels is.
Door onze Heer, Jezus Christus.

*voorbéde gevraagd
(Oecumenische gebedskalender)
voor België, Luxemburg en Nederland*